

станів, що проживався майже кожним поколінням через навали загарбників та наругу над нашою довірою сумнівних політичних «партнерів». Водночас дослідники описують українське культурне ДНК як націю закоханих у свою землю людей, що плекає природу, сімейні цінності та подекуди поринає у замріяність філософського космізму, як проявленому емоційно-особистісному почутті співпричетності зі світом. Такі, на перший погляд, далекі від суворої реальності сьогодення речі, насправді формують певний ціннісний стрижень багатьох українців, яким на противагу всім випробуванням воєнного часу вдалось зберегти своє ментальне здоров'я та підтримати інших, хто потребує допомоги. Адже ціннісний компонент психологічного здоров'я буквально забезпечує основу самоактуалізації особистості про що в свій час писав А. Маслоу, окреслюючи основи гуманістичної теорії особистості.

Індивід, позбавлений цілісної системи цінностей, виявляється або неспроможним до саморозвитку через особисту інертність, або перебуває у соціокультурному середовищі, що не сприяє реалізації потенціалу особистості. Така людина обмежена у когнітивному сприйнятті, в спектрі інтересів і в глибині екзистенційного переживання буття.

Отже, для збереження психічного здоров'я нації, що є стратегічно важливим питанням, варто комплексно підходити до проблеми – вивчати ментальні особливості української нації, як можливі чинники самоактуалізації, що допомагають подолати кризові стани та вийти після травми війни у зростання не тільки індивідуальне, але й суспільне, національне.

1. Климчук В. О. Психологія посттравматичного зростання : монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.

Олександр Талдикін

доцент кафедри теорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

НАРОДОВЛАДДЯ І ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Забезпечення верховенства права є одним з основоположних принципів існування сучасного громадянського суспільства та необхідною умовою існування держави, що позиціонує себе з правовою. До того ж право, яке закріплює основи суспільного та державного ладу, права і свободи людини,

утворюється та реалізується за допомогою легальної і легітимної державної влади, яка формується демократичним шляхом.

Воєнний стан – це надзвичайний правовий режим, який передбачає, крім надання відповідним органам державної влади додаткових повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. І хоча правовий режим воєнного стану спрямований на захист національних інтересів та передбачає можливість утворення обставин для обмеження прав і свобод громадян, але лише за умов, що такі обмеження будуть пропорційними та обґрунтованими [1, с. 67].

Питання, пов'язані з реалізацією концепції верховенства права в умовах дії режиму воєнного стану, торкаються й проблем реалізації народовладдя через засоби прямої та представницької демократії. Сьогодні ми маємо тенденцію, коли в інформаційному просторі та й на доктринальному рівні активізуються питання обговорення щодо можливостей проведення виборів до завершення війни, висловлюються побоювання про створення умов для зловживання владними повноваженнями, які можуть призвести до узурпації влади [2, с. 101]. На думку Е. Є. Регушевського, актуальним постає питання легітимності рішень влади в умовах воєнного стану в контексті обмежень особи у використанні великої кількості прав і свобод. Зокрема, він наголошує на необхідності створення *технократичного уряду єдності* в умовах закінчення строку повноважень Верховної Ради України (восени 2023 р.), та Президента України (травень 2024 р.). Такий крок, на його думку, може стати: «важливим інструментом легітимації рішень державної влади загалом» [3, с. 74, 80]. На чималих ризиках проведення виборів для політичного стану країни під час дії обмежень наголошує Фелікс Аронович [4]. Голова міжфракційного об'єднання «Розумна політика» Дмитро Разумков, щоб уникнути будь-якого різночитання у питанні легітимності президента України, пропонує отримати роз'яснення Конституційного Суду з цього питання [5].

Безумовно, що під час проведення бойових на території України, проведення будь-яких виборів є неможливим навіть в технічному плані, але гальмування демократичних процесів після їх завершення може бути розцінено негативно як світовою спільнотою, так і електоратом, адже прихований характер недемократичної влади, наявність лише формальних демократичних ознак є сьогодні характерною рисою неототалітарних форм державного (політичного) режиму [6, с. 49].

Правові підстави у зв'язку з введенням режиму воєнного стану не дозволяють проведення виборів до Верховної Ради під час його дії. Відповідно до ч. 4. ст. 83 Конституції України, легітимність повноважень народних депутатів у разі закінчення строку їх повноважень під час дії воєнного чи надзвичайного стану пролонговано до моменту проведення першого засідання Верховної Ради нового скликання, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану [7].

Заборони проведення будь-яких виборів, а саме Президента України, виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, а також органів місцевого самоврядування зазначені у ст. 19. Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [8]. Відповідно до ч. 3. ст. 11. у разі закінчення строку повноважень Президента України під час дії воєнного стану, вони продовжуються до вступу на посаду обраного після скасування воєнного стану нового Президента України [8].

Отож ми маємо норми Конституції України і Закону України «Про правовий режим воєнного стану», де чітко встановлюються правові заборони на проведення виборів під час дії воєнного стану, та наголошується про їх проведення після його скасування.

Отже, в контексті питання проведення виборів такими, що потребують, на нашу думку, офіційної інтерпретації, є норми, які регламентують припинення та скасування воєнного стану відповідно до ст. 7 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Тут, передусім, варто звернути увагу на підстави його запровадження, які містить ст. 1 вище згаданого закону:

- збройна агресія;
- загроза нападу;
- небезпека державній незалежності України;
- небезпека територіальній цілісності України [8].

Як ми бачимо, не лише факт збройної агресії є правовою підставою введення режиму воєнного стану. На думку депутата Верховної Ради від фракції «Слуга народу», члена комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки Федіра Веніславського, скасування воєнного стану можливе тоді, коли зникнуть всі загрози, які передбачені цим законом [9].

Окремо звернемо увагу на той факт, що відповідно до ч. 1. ст. 7. Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Припинення та скасування воєнного стану, його припинення можливе лише після закінчення строку, на який його було введено, а скасування до закінчення строку, на який його було введено, відповідно до ч. 2. ст. 7 лише указом Президента України, за умов, коли були усунуті загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [8].

З огляду на вище наведене, а також реальну можливість усунення всіх загроз в Україні, реалізація принципу народовладдя та вибори залишаються у далекій перспективі.

1 Абдель Фатах А. С. Виконання принципу верховенства права під час функціонування режиму воєнного стану. *Закарпатські правові читання. Право як інструмент стійкості та розвитку в умовах сучасних цивілізаційних викликів* : матеріали XV Міжнар. науково-практ. конф. (м. Ужгород, 27 квіт. 2023 р.). Ужгород, 2023. С. 66–69.

2. Церковник С. І. Теоретико-правовий аналіз дії права під час воєнного стану в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С.100–104.

3. Регушевський Е. Є. Концептуальні питання легітимності державної влади та зменшення ризиків кризи влади під час дії воєнного стану в Україні. *Нове українське право*,

Вип. 1. 2024. С. 73–80.

4. Аронович Ф. Вибори в Україні під час війни: що каже законодавство. *Українська правда*. 13.12. 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/12/13/7488987/>

5. Разумков. Для уникнення різночитань про легітимність президента треба було давно отримати роз'яснення КС. 16.05.2024. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/987246.html>

6. Талдикін О. В. Сучасні недемократичні форми державного (політичного) режиму *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 1. С. 44–50.

7. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>.

9. Веніславський Федір. Припинення вогню не означає скасування воєнного стану. *Укрінформ*. 21.04.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3961237-venislavskij-pripinenna-vognu-ne-oznaczae-skasuvanna-voennogo-stanu.html>.

Лілія Фокша

доцент кафедри

цивільно-правових дисциплін

ННІ права та інноваційної освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ РУЙНУВАННЯ МАЙНА ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Руйнування майна під час воєнних дій є однією з найгостріших проблем, яка зачіпає як окремих громадян, так і суспільство в цілому. Війна призводить до масового знищення житлових будинків, підприємств, інфраструктури та інших об'єктів власності, залишаючи мільйони людей без засобів до існування. У таких умовах постає необхідність ефективного правового регулювання відшкодування завданих збитків, зокрема через компенсацію, страхування та реституцію.

Цивільно-правові наслідки руйнування майна під час воєнних дій охоплюють широкий спектр питань, які потребують вирішення на рівні національного та міжнародного права. Відшкодування шкоди є не лише питанням справедливості, але й важливим елементом відновлення економіки та соціальної стабільності в країні. Актуальність цієї теми значно зросла в умовах сучасних воєнних конфліктів, зокрема повномасштабної агресії РФ проти України.

На сьогодні в Україні виникає низка проблем у сфері відшкодування збитків, серед яких: відсутність або пошкодження документів, які